
СПРАВЖНІ ГЕРОЇ

ОЛЕКСАНДР МИМРУК

**ОЛЕГ
СЕНЦОВ**

Харків
«Фоліо»
2021

Про Олега Сенцова

Проблема написання біографії Олега полягає в тому, що, по-перше, він є людиною досить інтровертною. Він не з тих, хто охоче ділиться зі своїми знайомими подробицями власного минулого. Тому ті люди, з якими мені вдалося про нього говорити, мало розповідають про «докіношне» життя Сенцова, та й багато хто з них заприятелював з Олегом уже після того, як він увірвався в українську кіноіндустрію зі своїм «Гамером».

По-друге, усе, що Олег хотів нам розповісти про себе, уже давно викладено в літературній формі й не потребує чергового опису чи повторення. Він написав цілу серію автобіографічних оповідань¹, одне з яких навіть так і називається «Автобіографія». Кожен, хто так чи інакше слідкував за трагічними перипетіями життя кримського режисера, знає про його літературний доробок.

Література — це, мабуть, найпростіший та найменш затратний спосіб самовираження. На відміну від кіно, яке є мистецтвом синтетичним і ресурсоємним, мистецтво слова не потре-

¹ «Олег Сенцов. Оповідання» — збірка оповідань Олега Сенцова, видана видавництвом «Laurus» 2015 року. Автор книги цитує оповідання цієї збірки «Дитинство», «Школа», «Автобіографія» та «Заповіт».

бує жодних сторонніх засобів, щоб «почати». Вам потрібні лише ручка, папір та власний мозок. Зрештою, навіть кіно починається зі сценарію, тому не дивно, що Олег почав свій шлях до режисури із писання.

Та все ж, оскільки ця книга намагається висвітлити важливі віхи життя Олега Сенцова, я не можу не сказати декілька слів і не зробити уточнення щодо періоду його дорослішання та становлення.

Хоча ім'я Олега Сенцова зазвичай пов'язують із містом Сімферополь, у якому він прожив значну частину свого життя, але насправді він народився в іншому місці. Мала батьківщина Олега — село Скалисте Бахчисарайського району. Саме там 13 липня 1976 року в сім'ї шофера Геннадія Олексійовича Сенцова та виховательки Людмили Григорівни Сенцової і з'явився на світ майбутній кінорежисер.

Скалисте — досить велике селище. За даними останнього всеукраїнського перепису, у ньому проживає майже три тисячі осіб. В Україні є міста, кількість людей в яких не набагато перевищує це число. Очевидно, що назвою «Скалисте» воно завдячує своєму географічному положенню — село розташоване поблизу другої гряди Кримських гір, неподалік середньовічного поселення — печерного міста Бакли. Важко сказати, чи виводять місцеві мешканці історію свого села від цього стародавнього поселення, але серед дослідників печер та прихильників екстремального туризму назва Скалисте є достатньо відомою.

З «Дитинства»:

«Коли я був маленьким, то для мене світ був такий за розміром, скільки я міг його бачити — тобто мій світ обмежувався

лінією горизонту. Ми жили в передгір'ї, тому ця лінія була не так вже й далеко і навколо майже скрізь була гориста місцевість, тому світ утворював навколо мене ніби велику чашу, обмежену сусідніми горами, пагорбами і полями. Світ для мене обмежувався, але не був обмеженим. Він був повним — повна чаша дитячого щастя».

«Я себе пам'ятаю дуже рано. Іноді мені навіть здається, що я пам'ятаю людей, які схилялася наді мною, коли я лежав у дитячому візочку (хоча зараз я схильний вважати, що це мені запам'ятався кадр з якогось фільму).

Особистістю я себе теж відчув дуже рано, років у п'ять. Тоді мені потрапила скалка в палець, і я не зміг її витягти. Якийсь друг, не можу пригадати цю сволоту, сказав мені, що це все — кінець, скалка з пальця дійде до серця, і я помру.

Найперше яскраве враження з дитинства — мені п'ять років, я йду з дитячого садка додому, у сандалях і шортах, пагорбом, не далеко від свого села (діти чомусь не люблять доріг, вони завжди зрізають де попало, а якщо дорога йде прямо, то продираються кущами). Так ось, я йду, високо, переді мною — усе село вниз, дитсадок позаду, далеко ліворуч — школа, у якій я ще не встиг побувати, і я подумки прощаюся з усім цим, готуючись помирати. Обстановка спокійна, у міру трагічна, вітряно. Але я не плачу: якщо так — то най так.

Не пам'ятаю, що було далі. Раннє дитинство я пам'ятаю шматками, але якщо я досі живий, отже, скалка пройшла повз».

Крим завжди існував на перетині різних культур. Його територія — це постійне поле взаємодії (а часом і боротьби) різних впливів, різних держав та світоглядів. Починаючи від перших

грецьких поселень та закінчуючи великими переломами двох імперій («білої» та «червоної»), Крим безперервно відігравав роль «концентратора» ідей та сенсів. В Україні, мабуть, немає іншого такого місця, у якому могли б уживатися люди стількох національностей. Звичайно, у нас є і Бессарабія, і Буковина, і Галичина, які за свою довгу історію встигли побувати у складі багатьох різних держав, кожна з яких залишила свій неповторний відбиток на ментальності місцевих мешканців. Та все ж Кримський півострів, можливо, через свої географічні особливості, завжди стояв трохи осторонь, як цілком особливий.

Можливо, це й закономірно, що такий художник, як Олег Сенцов, з'явився саме в такому культурно строкатому регіоні. Ця відкритість до різних впливів, відсутність закоріненості в «чомусь одному» лише допомагає саморозвитку митця. Із цих розрізнених пазлів і формувався специфічний світогляд Олега.

Варто зазначити, що збирання «шматків» — це основний лейтмотив написання біографії Олега Сенцова. Кожен із тих, хто щось розповідав про нього для цієї книги, давав лише маленьку частинку пазлу. Загальне уявлення про Сенцова як про справжню живу людину (на противагу образу героя стрічки новин) формувалося саме на перетині цих, на перший погляд, розрізнених свідчень і спогадів.

Перші 15 років Олег прожив у Радянському Союзі. Розпад цієї держави припав саме на час його становлення як дорослої людини. Можна навіть сказати, що його дитинство закінчилося разом із цією державою. Звичайно, це не могло не відбитися на характері та світогляді Олега. З радянської упорядкованості —

до хаосу дикого капіталізму 90-х. Ціле покоління людей в один момент утратило систему світоглядних орієнтирів та впевненість у завтрашньому дні. Потрібно було вчитися жити по-новому, жити так, як до того ще ніхто не жив. Це травматичний, але, без сумніву, унікальний досвід. Він відсіює найслабших, залишаючи лише тих, кому вистачить сили пристосуватися до нового життєвого середовища.

Школу Олег закінчить також у Скалистому. Як він сам зазначає, навчання йшло добре, майже завжди на «відмінно». Після закінчення школи він навіть отримав відзнаку «кращий учень випуску», та коли йому запропонували, попри декілька «добрих» оцінок, отримати золоту медаль, він принципово відмовився, вирішивши отримати рівно стільки, скільки заслужив.

Але з адаптацією в колективі було трохи складно — хлопець був худим й мусив миритися зі знущаннями однокласників. Це досить типова ситуація, через яку в певному віці проходять мільйони школярів в усій країні, та не кожному з них удається переламати ситуацію на власну користь. Шкільні роки, що припадають на період активного дорослішання та становлення молоді особистості, працюють як своєрідна «соціальна» версія природного відбору. Зазвичай програш у цій «боротьбі» залишає відбиток на всьому подальшому житті. Та Олегу все вдасться.

Усе зміниться в старших класах, коли він посміливішає, почне займатися спортом і врешті-решт зв'яжеться з місцевими хуліганами. До того часу він також навчиться активно сперечатися з вчителями, згодом пояснюючи це тим, що йому ніколи не подобалися люди, які роблять вигляд, що знають більше, ніж насправді.

Навчання в школі, а потім і навчання в університеті Олега доводилося поєднувати з постійними підробітками то в місцевому колгоспі, то на різних продовольчих ринках. У сім'ї Сенцових була досить складна матеріальна ситуація, і юний Олег намагався допомагати родині чим міг.

90-ті в Україні, як і на всьому пострадянському просторі — час бідності та анархії. У країні, яка пережила такий масштабний геополітичний катаклізм, як розпад Радянського Союзу, по-іншому бути і не могло. Кожен брав стільки свободи, скільки міг. Стара партноменклатура, що тепер перетворилася на політичну еліту України, з небувалим ентузіазмом розкрадала та підминала під себе колишнє державне майно. Новоспечені та найбільш здібні бандити та рекетири протягом неймовірно короткого часу отримували величезні надприбутки, перетворюючись на нову олігархію.

Злиття «крупного капіталу» і владних структур, розквіт тіньового бізнесу, корупція, гіперінфляція, багатомісячні затримки зарплат, зникнення цілих економічних галузей, що були зав'язані на кооперацію з іншими колишніми республіками СРСР — усе це зовсім не сприяло добробуту простих громадян.

Ще складніше стане 1996 року, коли помре батько Олега. Відтоді опікування матір'ю повністю перейде до сина. Він буде піклуватися про неї до часу, доки не опиниться в російському полоні за тисячі кілометрів від дому.

Як і кожен справжній митець, Олег не змінить свого ставлення до грошей навіть тоді, коли вони нарешті до нього прийдуть. Усі свої ресурси він буде спрямовувати на реалізацію творчих ідей. Його явно не цікавить тупе «накопичення» та «багатство»,

як таке. Самореалізація у розумінні Сенцова лежить у зовсім іншій площині.

Потім Олег вступить до Кримського факультету Київського національного економічного університету, де здобуватиме вже вищу освіту за спеціальністю «маркетинг». Через це 1993 року він самостійно, без сторонньої допомоги вирішить покинути рідне Скалисте й переїде до столиці Автономної Республіки Крим — Сімферополя.

Столиця Криму, безперечно, як тоді, так і зараз, залишається брамою у великий світ для багатьох людей. У різні часи тут мешкали письменники Іван Карпенко-Карий та Михайло Старицький, актриса Марія Заньковецька, учений та філософ Володимир Вернадський, німецький натураліст Петер-Симон Паллас та російські письменники Лев Толстой та Олександр Пушкін. Сімферополь — головний культурний центр Криму, тож бажання Олега почати своє навчання саме там не викликає жодних запитань. Столиці завжди притягують талановитих пасіонаріїв до своєї орбіти та сприяють їхньому подальшому розвитку.

З «Автобіографії»:

«Після школи приїхав до міста С. вступати до інституту, до престижного, на державне відділення. Не хотіли приймати документи:

- Хлопчику, ти звідки?
- З села С.
- Золота медаль є?
- Ні.
- Срібна?
- Ні.

- Так чого ж ти хочеш?
- Вчитися!»

Уже по тому зрозуміло, що Олег мав доволі незалежний та цілеспрямований характер, який у майбутньому допоможе йому досягати намічених цілей, попри зовнішні обставини. Молодий Сенцов не боїться покидати свою зону комфорту та йти назустріч невідомому. Особистість Олега ґартувалася в непростих умовах суворих 90-х років. Усі ми добре пам'ятаємо, що це був за час. Люди, які сформувалися в ту «епоху», мають досить тверді характери, і Олег у цьому не винятком.

Саме там в університеті, 1996 року він познайомиться зі своєю майбутньою дружиною Аллою. Уже за декілька місяців після знайомства вони почнуть жити разом, постійно змінюючи наймані квартири, а 2002 року укладуть цивільний шлюб.

«Шлюб із митцем» — це завжди непередбачуваність. Люди креативного світогляду завжди мають складні та суперечливі характери, вони живуть у своїй власній, особливій системі координат. Часом ця система розходиться із поточною реальністю та традиційним розумінням ідеї «сімейного життя», що може викликати критичні непорозуміння у подружніх стосунках. Тому більшість шлюбних історій, у яких фігурує митець, можна охарактеризувати словом «складні». Зрештою, зі складними людьми завжди складно.

Цей рік також подарує Олегу та Аллі їхню першу дитину — дочку Аліну. Ще за два роки народиться Владислав, якому лікарі поставлять невтішний діагноз — «аутизм». Коли у травні 2013-го подружжя розлучиться Олег з Аллою житимуть окремо, діти залишаться разом із батьком і будуть із ним аж до затри-

мання. Після того, як окупаційна російська адміністрація вивезе Олега з України, діти будуть вимушені переїхати до мами, з якою і житимуть у Сімферополі.

1998 року на медичному огляді у військкоматі Сенцова визнають непридатним до строкової військової служби. Це було пов'язано з його хворобливим дитинством. У віці 11 років Олег перехворів міокардитом, ревматизмом і поліартритом. Остання зі згаданих хвороб виявилась найпідступнішою. Унаслідок ускладнень у ще зовсім малого хлопця відмовили ноги. Це змусило його дотримуватися пів року постільного режиму.

Часто-густо серйозні хвороби в житті митця перетворюються на комплекс, що, з одного боку, є фактором певного пригнічення, але з іншого — каталізатором нових творчих звершень. Історія має безліч подібних прикладів, починаючи від Генріха Гейне, який страждав на розсіяний склероз, і закінчуючи глухим Людвігом ван Бетховеном.

Щодо Олега, не можна сказати, що його дитяча хвороба переросла у якийсь комплекс. Ймовірніше, можна говорити про процес її подолання. Завдяки активним заняттям спортом із худорлявого підлітка він перетворюється на цілком міцну молоду людину. Він вірить у себе і готовий до активної діяльності. Взагалі «подолання» — це одне з головних слів, які спадають на думку, коли знайомишся з непростим життєвим шляхом Сенцова.

Цього ж року Олег отримав диплом «маркетолога», але потім так жодного разу й не спробував себе в цій професії. Замість цього він почне займатися приватним підприємництвом. На початку 2000-х років отримав торгове місце на центральному сімферопольському ринку й продавати жіноче взуття, а вже

ближче до середини нульових відкрив, мабуть, найбільший тоді комп'ютерний клуб у місті.

Класична ситуація для української освіти, у системі якої така велика кількість університетів, що скоро на них не вистачатиме людей. На пострадянському просторі вже давно склалася певна традиція, яка практично зобов'язує отримувати вищу освіту. Як наслідок — у країні така кількість людей з економічними дипломами, що українська економіка просто не здатна працевлаштувати всіх одразу. Якість освіти через таку девальвацію відповідна.

Тоді, коли ще далеко не у кожного вдома був свій комп'ютер, а поготів проведено Інтернет, комп'ютерні клуби стали справжніми місцями паломництва для тих, хто цікавився усім новим та прогресивним.

Саме в таких місцях на голому ентузіазмі й зароджувалося те, що зараз називається кіберспортом. Усе починалося із простого захоплення грою. Завдяки наявності постійної локальної мережі клуби давали можливість відточути свою майстерність у спарингах зі справжніми живими людьми, що не могло рано чи пізно не перерости у справжні змагання — спочатку місцеві, а потім і міжрегіональні.

Попри постійний суспільний скепсис, що завжди супроводжує комп'ютерні ігри, а поготів кіберспорт, на сьогодні це великий бізнес, що із року в рік залучає мільйони спонсорських грошей та привертає увагу величезної кількості людей в усьому світі. Дивно, що футбол чи бокс викликають у нашого патріархального суспільства помітно більший ентузіазм, ніж кіберспорт, який за емоційною напругою та рівнем майстерності нічим не поступається традиційним видам спорту.

Із приходом швидкісного та стабільного Інтернету майже у кожен дім потреба у великих комп'ютерних клубах практично відмерла. Зараз кіберспортсмени можуть комфортно тренуватися у себе вдома, відгострюючи свій «скілл» у по-справжньому зручних умовах. Та все ж, як порівняти з іншими країнами Європи, в Україні цей бізнес протримався трохи довше. Звичайно ж, це пов'язано із постійним технологічним відставанням пострадянських країн. Хвиля масової «інтернетизації» дійшла до провінції набагато пізніше.

Досить швидко комп'ютерний бізнес почне витіснятися захопленням кінематографом. Паралельно з адмініструванням комп'ютерного клубу Олег створюватиме перші кіноспроби й обкатуватиме свої замисли на практиці. Будуть відзняті навчальні короткометражки «Добре ловиться рибка-бананка» та «Ріг Бика», а згодом дозріє і сам «Гамер», який стане для нього тією перепусткою у світ великого кіно, до якої він так прагнув.

3 «Автобіографії»:

«Кіношником ніколи стати не мріяв. Але з дитинства люблю кіно. До того ж, добре. Чим доросліше ставав, тим сильніше розвивав свій художньо-кінематографічний смак, причому, як завжди, самоосвітою. Чим більше я піднімався над собою, тим сильніше звужувалося коло людей, з якими я міг говорити про кіно. На сьогодні це дві–три знайомі мені людини».

Чим глибше Олег пізнаватиме світ кіно, тим обтяжливіше для нього буде керівництво клубом. Коли 2012 року через економічну кризу він його продасть і започаткує компанію «Край Кінема», це не сприйматиметься ним як велика втрата. Ймовірніше — як звільнення від тягаря.

Олександр «Deer.Orcrist» Баркар, кіберспортсмен:

«Він був одним із перших серйозних гравців у Starcraft-1. Виграв багато турнірів тоді, коли поняття «Інтернет» в Україні практично не існувало і, більше того, не було можливості вчитися у корейських професіоналів, спостерігаючи за їхньою грою. Він був унікальним гравцем. Унікальним ідеологом кіберспортивного руху.

У Сімферополі він заснував кіберспортивний комп'ютерний клуб Fortress. Проводив відбіркові турніри на головний міжнародний турнір для всіх геймерів WCG, створив професійну команду з Варика, усіляко просував ідею кіберспорту в маси. Кумири того часу тісно співпрацювали із Grunt'ом і, по суті, саме він створив першого українського чемпіона з WarCraft — C14. Maloy, який увійшов на WCG 2003 до вісімки кращих, що тоді було подією неймовірною й майже неможливою. Гравці з ніками з приставкою «С» довгий час були найкращими в Україні, і тільки Хот зумів подолати їхню гегемонію. Але Хот був генієм гри, а кримчани, зібрані талантом Grunt'a, просто дуже сильною і організованою командою клубу...

Grunt їздив на турніри, коментував, тренував хлопців, писав аналітику, іноді грав сам, отримував якийсь мізерний прибуток від своєї Фортеці... Багато разів, як впливає з його статей, він упадав у відчай і хотів кинути всю цю кіберфігню, тому що нехлюйство, лінь, дурість і загальний пофігізм, властиві геймерам, зашкалювали. Команда Grunt'a потихеньку виродилася, а потім і зовсім перестала існувати. Про Сімферополь та й загалом про Крим у ком'юніті гравців забули, стратегії втрачали популярність, їм на зміну прийшли казуальні іграш-

ки, для яких Grunt, мабуть, був надто дорослим. Але попри це, він продовжував якось у всьому цьому крутитися, хоча давно не писав статей і, мабуть, уже не особливо стежив за подіями в цій сфері.

Час біжить дуже швидко, з'явився широкосмуговий інтернет, подешевшали компи, комп'ютерні клуби стали один за одним закриватися через нерентабельність.

Приблизно тоді з'явилася новина, яка для всіх олдскульних геймерів була надихаючою. С2 Grunt став кінорежисером і зняв фільм! Ми дізналися, що Grunt'a насправді звуть Олег Сенцов і що фільм називається «Гамер». Фільм про гравця, який був найкращим у своєму містечку, про його шлях на чемпіонат світу і про поразку, і про стрімке розчарування в усьому, що було для хлопця дорогим. Перший по-справжньому чесний фільм про наш провінційний кіберспорт. Перший погляд на спільноту та її проблеми, перший відвертий художній погляд».

Зміст

Про Олега Сенцова	3
Про «Гамер»	16
Про «Носоріг»	29
Про Майдан і Крим	45
Про затримання	60
Про Суд	74
Про підтримку	92
Про голодування	105
Післямова	119